

10. Антонов-Саратовський В. Беседи о туризме.-М.:Госуд. Узд-во, 1930.-260с.
11. Програма Російської Комуністичної партії(більшовиків), ухваленої VIII з'їздом РКП(б)// Культурне будівництво в Українській РСР. Т.1.-К.: Держ.вид-во політичної літератури, 1959.-С. 37-39.
12. З промови Генерального секретаря ЦК ЛКСМ У тов. Височиненка на IX Всеукраїнському партз'їзді // Дитячий рух.-1926.-№3.-С.1
13. Про святкування 10-річчя Жовтневої Революції // Бюлетень НКО.– 1927. – №39. - С.10.

Барановська Надія Михайлівна

*к. і. н., доцент кафедри історії України та етнокомунікації
Національного університету «Львівська політехніка»*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕКСПОЗИЦІЙНОЇ РОБОТИ СУЧАСНИХ МУЗЕЇВ

В умовах глобалізації інформаційного простору та його безперервного розширення актуальною проблемою експозиційної роботи сучасних музеїв є прагнення зберегти та посилити суспільну значимість, зацікавленість, актуальність і популярність музейних установ серед відвідувачів. У таких реаліях трансформується сама ідея експозиції як чогось непорушного і сталого в часі.

Експозиційна робота — це один із напрямків музейної діяльності, основний зміст якої полягає в апроєктуванні експозиції, монтажі та демонтажі експозицій, проведенні реекспозиції, наглядом за станом експозиції, організації тематичних виставок, веденні поточної експозиційної документації.

Експозиційна робота в музеях завжди перебувала в центрі уваги, так як вона тісно пов'язана з іншими видами науково-дослідницької діяльності [1, с. 83].

Основою експозиційної роботи є комплектування та зберігання музейних колекцій, адже музей – це передовсім сховище унікальних предметів, які мають високу цінність. Музей – це місце, де зберігається пам'ять поколінь – «візуалізована, вербалізована, увічнена в предметах і описах» [2, с. 84]. Музей вивчає, популяризує і експонує предмети матеріальної спадщини людства з метою їх дослідження й задоволення освітніх і духовних потреб людей [3, с. 83]. Музей – це «дзеркало історії, політичного, суспільного і культурного розвитку нації, регіонів і міст» [4, с. 18].

«Експозиція – обличчя кожного музею, результат всієї його різноманітної діяльності» [5, с. 55]. Це основна форма популяризації колекцій і пропаганди історичних знань музейними засобами. Організація постійно діючих експозицій і періодичних виставок становить специфічну форму представлення, публікації

і апробації музейних предметів. Інколи з метою перевірки експозиційних ідей і концепцій створюють пробні та експериментальні експозиції.

Сучасне музеєзнавство розуміє експозицією як цілісну предметно-просторову систему, у якій музейні предмети й інші експозиційні матеріали об'єднані концептуальними (науковим і художнім) задумами.

На перших етапах розвитку музейної справи термін «експозиція» і «виставка» вживалися як рівнозначні, адже слово «exposition» у перекладі означає «виставка». Тільки порівняно недавно термін «експозиція» став означати відносно постійний, а «виставка» - тимчасовий публічний показ музейної спадщини [6, с. 27]. В експозиційній роботі виставка – це музейна експозиція, що має регулярно змінюваний склад експонатів [7, с. 77].

Експозиція це – предметно-документований художній образ відображуваної епохи, періоду або окремої події чи явища, адже важливим завданням експозиційної роботи сучасних музеїв є привернути увагу суспільства, відвідувачів до певної проблеми, події, факту, явища. Аби відтворити історичну достовірність факту, прослідкувати послідовність процесу, музейні працівники застосовують документально-образний підхід. Досягнення цього завдання стає можливим завдяки використанню музейних колекцій, до яких входять документи, листи та фотознімки, архівні джерела та опубліковані документи.

Музейна експозиція як частина музейного зібрання, яке виставлене для огляду, є, по-перше, результатом наукової розробки теми експозиції з урахуванням музейних матеріалів, по-друге, специфічним твором, в якому засобами архітектури і пластичних форм мистецтва створюється експозиційний образ на обрану тему, здатний естетично вплинути на відвідувача.

Зовнішня та внутрішня організація експозиційних образів у певній послідовності та в певному просторі, що будується на основі проблемної композиції, забезпечує створення експозиційного сюжету.

Кожна експозиція характеризується змістом. Зміст експозиції – це сукупність систематизованої та інтерпретованої інформації відповідно до пізнавальної і виховної мети науково-просвітницької роботи музею.

Експозиційна робота є підсумком пошуково-дослідницької, збиральницької, фондової роботи творчого колективу працівників музею та служить основою для реалізації освітньо-виховної функції музейної установи.

Основою експозиції є музейний предмет, тобто пам'ятка, взята із середовища існування і включена до складу музейного зібрання після її наукової обробки. Музейний предмет має великий інформаційний потенціал.

В експозиційній роботі використовуються не будь-які музейні предмети, а тільки ті, що володіють визначеною сукупністю ознак і властивостей (є оригінальними пам'ятками історії і культури, джерелом знань та емоційного впливу, засобом виховання та освіти). В експозиції вони знаходять новий

статус: стають експонатами, виступають матеріалом для формування наших уявлень про ту чи іншу добу.

Організація експозиції – це процес добору логічної наукової композиції експонатів. Експонати (експозити) – це науково організована сукупність музейних предметів (пам'яток), виставлених для загального огляду, і які є структурною частиною експозиції. Їх добір і розміщення ґрунтуються на основі розробленої колективом музею наукової концепції. Вони служать засобами для вираження визначеного змісту, отже, утворюють знакову систему.

Експозиція відіграє важливе значення для виразності мови музею, тому її потрібно не тільки споглядати, але й осмислювати. Правила експонування є кодом, що дозволяє конструювати зміст. А це означає, що музейна експозиція є своєрідним «текстом», який коментує її наповнення. Вона може виділяти, логічно підкреслювати окремі предмети чи змістові блоки експонованого матеріалу, підсилювати емоційні акценти. Подібно слову в реченні, окремий музейний предмет набуває значення в оточенні інших експонатів або одиниць колекцій, а музейна експозиція набуває ознак тексту.

В експозиції виявляється знакова природа речей, Знак — це предмет, що виступає як носій інформації про інші предмети, події, явища. Експонати-знаки можуть передавати як ідеї, почуття, уявлення, міркування людей, які оглядають експозицію, так і авторів експозиційного показу.

Для більш повного розуміння подій, що демонструються в експозиції, в неї вводяться науково-допоміжні матеріали, а для підсилення сприйняття використовуються художні твори (живопис, скульптура), фонозаписи, кінофрагменти, світлові ефекти.

Структурною одиницею експозиції служить тематико-експозиційний комплекс, тобто комплекс речових, документальних та інших пам'яток, що об'єднані між собою тематично, становлять зорову і значеннєву єдність та є основним ланцюгом експозиції. Як експозиційний комплекс може розглядатися й експозиційний зал, створений за єдиним проектом і своїм неповторним виглядом.

Музейна експозиція є результатом спільної роботи музейних працівників і художника. Перший етап експозиційної роботи має концептуальний характер. Керівництво, відповідальні працівники музею та експерти генерують ідеї щодо вигляду і змісту майбутньої експозиції, особливостей її комплектування і розміщення. Ідеї формуються в цілісну концепцію, і вже в руслі цієї концепції триває науковий пошук та здійснюються додаткові експертні дослідження, аналізується власний музейний фактаж та ведуться переговори із спорідненими музейними установами.

Кожна експозиція створюється за певними принципами. Принципи побудови музейної експозиції зумовлюють групування та інтерпретацію експозиційних матеріалів, і є основою визначення структури, порядку та

характеру розподілу експозиції на теми, розділи, підтеми, експозиційні комплекси, ряди.

Основним принципом організації музейної експозиції є цілісність – гармонійна єдність художньо-образного, функціонального, конструктивно-технічного та економічного аспектів, що організує музейні предмети за їх інформативними та атрактивними змістовими ознаками. Серед художніх засобів експозиційного мистецтва першість належить архітектурно-просторовій організації образу. Необхідний ефект досягається завдяки врахуванню таких чинників як: архітектоніка приміщення, його масштаб, пропорції, світлові та фактурні рішення.

Образна побудова музейних експозицій – це композиційна чіткість, пластична завершеність, симетрія, декоративність та гармонія [8, с. 35]. Естетичне оформлення експозиції, її колірне, світлове і просторове наповнення, відбір і графічне оформлення текстів, застосування аудіовізуальних засобів здійснюється з урахуванням фізіологічних особливостей людини. Силу впливу експоната на глядача визначає яскравість світла, його колір, характер освітлення. Зазвичай, світло, яке падає зверху, використовується для живопису, а для скульптури - більш індивідуалізована й направлена підсвітка [9, с. 96].

Експозиційна робота тісно пов'язана з пам'яткоохоронною діяльністю, що ставить своєю практичною метою виявлення, дослідження, збереження і використання пам'яток історії та культури» [10, с. 9]. Адже експозиція – це своєрідний зв'язок із минулим, проєкція людиною сьогоденного образу світу і себе в те, що давно пішло.

Вона допомагає створити уявлення людини про минуле за допомогою експонатів. Експонати виконують роль інформаційного посередника між минулим і сучасністю, несучи певну інформацію про суспільство, що його породило.

У результаті експозиційної роботи створюється нова історична реальність, яка базується не на зовнішній правдоподібності, а на авторському переосмисленні інформаційного потенціалу пам'яток і його сучасній інтерпретації. Музейна експозиція - це образ і водночас креативне поле культури. У ній в новому соціокультурному контексті візуалізується багата матеріальна та духовна спадщина багатьох поколінь. Музейна експозиція є специфічним каналом культурно-історичної комунікації, що забезпечує особливе розуміння зв'язку часопросторів через світ «споріднених речей», на чому формується комунікабельна спільність людства. Згідно з «духом часу», коли весь світ максимально відкритий для розвитку, постійних змін, музейна експозиція прагне бути відкритою не лише в історію, а й у сучасне життя та майбутнє [11, с. 10].

У моделі-образі музейної експозиції зливаються мета, можливості, засоби і умови освоєння дійсності, тобто пізнавально-оціночний,

комунікативний та спонукально-діяльнісний аспекти експозиційної роботи. Образний тип музейної експозиції певної культурно-історичної доби підпорядковується світоглядній уяві, провідному засобу пізнання та відображення дійсності, має свій соціокомунікативний потенціал і унаочнює пріоритетні цінності суспільної життєдіяльності.

Таким чином, завдяки експозиційній роботі реалізуються найважливіші функції сучасних музеїв: пізнавально-інформаційна, популяризаційна, навчально-просвітницька. Вона допомагає формувати почуття гордості за наше славне минуле і виховувати почуття відповідальності за майбутнє, дає змогу модернізувати форми музейної комунікації з метою ефективного впливу на розвиток суспільства.

Ефективність експозиційної роботи ґрунтується на узагальненні колишнього експозиційного досвіду та використанні сучасних експериментальних методів. У ході експериментів широко застосовується макетування та комп'ютерне моделювання, що дозволяє виявити найбільш оптимальний варіант експозиційного рішення. Творче використання різних нових прийомів експозиційної роботи, майстерність художнього оформлення експозиції допомагає без театральності і формалізму з усією наочністю розкрити велику образну силу та неповторність експонатів, їх взаємодію й цілісність, красу матеріалу, дає можливість глядачеві проникнути в особливості та суть експозиції, глибоко зрозуміти її художні основи та естетичні структурні особливості.

Список використаної літератури:

1. Мезенцева Г. Г. Музеезнавство (на матеріалах музеїв Української РСР): курс лекцій / Галина Мезенцева. – Київ: Вища школа, 1980. – 120 с.

2. Левицька М. Музей як спосіб національного самовизначення. Український музей «Стривігор» у міжвоєнному Перемишлі (1930-1940 роки) // Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності: доп. та повідомл. Міжнародної наук. конф., Львів, 25-27 вер. 2013 р. / ISBN 978-617-7124-03-9.- С. 84-90.

3. Устав ICOM [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http // www. icom. org. ru /get. asp? id = A5](http://www.icom.org/get.asp?id=A5). – Назва з екрана.

4. Шредель Ш. Актуальні теми роботи в музеї // Сучасний музей: між скарбницею та підприємством. Матеріали Міжнародної конференції 8-10 жовтня 2006 року в м. Чернівці. – Львів: ВНТЛ – Класика, 2008. – С. 18-22.

5. Кононюк О., Позіховська С. Музейна експозиція: старі проблеми та нові тенденції (на прикладі музеїв Великої Волині) / О.Кононюк , С. Позіховська // Наук. зап. Рівнен. обл. краєзн. музею. – Рівне: Волин. обереди, 2006. – Вип. ІV: матеріали наук. конф. 25-26. X. 2006 р. – с. 55-58.

6. Доманський В.А. Музейна справа // Ветеранський вісник № 9. – К.: Основа, 2013. – 864 с.
7. Музеєзнавство: словник базових термінів / укладач-упорядник Л.М. Міненко: за заг. ред. к.і.н., полковника Карпова В.В. – К.: Фенікс: Національний військово-історичний музей України, 2013. – 152 с.
8. Велика Л.П. Музейне експозиційне мистецтво: Монографія /Харк. держ акад. культури. – Х, 2000. – 159 с.: іл.
9. Велика Л.П. Роль образної побудови експозиції у системі музейної комунікації / аспект розбудови української школи музеєтворення / Автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.08./ Харк. держ акад. культури. - Х, 2000. – 20 с.
10. Основи пам'яткознавства / Під заг. ред. Гріффена Л.О., Титової О.М.: кол. авт: Гаврилюк О.Н., Гаврилюк В.О. [таін.].: Центр пам'яткознавства України: УТОПК, 2012. – 380 с.
11. Искусство современной экспозиции: Выставки. Музеи /Науч.-исслед. ин-т теории и истории изобразит. искусств акад. художеств СССР: Под ред. Толстого В.П. Воронова Н.В. - М: Сов. художник, 1965. – 156с. 24 л. илл.

Лисейко Ярослав Богданович
к.і.н., асистент кафедри історії України та етнокомунікації
Національного університету «Львівська політехніка»

ДО ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ ІСТОРІЇ СТАРОДАВНІХ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МУЗЕЄЗНАВСТВО ТА ПАМ'ЯТКООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Вивчення студентами курсу історії стародавніх Греції та Риму асоціюється передусім з історичними факультетами українських класичних чи педагогічних університетів. Однак із появою нових спеціальностей гуманітарного профілю в системі вищої освіти України актуальною стає проблема як саме пристосувати викладання згаданої дисципліни для студентів спеціальностей, що пов'язані із ремеслом історика та передбачають у тій чи іншій формі вивчення античної історії та культури.

У Львівській політехніці вже в 2013 р. відбувся перший набір студентів на спеціальність «Музеєзнавство та пам'яткоохоронна діяльність». Крім спеціальних вузькопрофільних дисциплін, студенти цього напрямку вивчають предмети загального історичного профілю, які викладають для слухачів історичних факультетів. Одним із таких навчальних предметів є курс «Історія і культура стародавніх Греції та Риму», що згідно навчального плану вивчається студентами на першому курсі першого семестру.

Мета навчальної дисципліни полягає в опануванні студентами змісту та основних закономірностей культурного, соціально-економічного та